

»...JEG BEDER AF HELE MIT HJERTE TIL GUD OM AT JØDERNE MÅ BLIVE FRELST« (Rom. 10,1)

ISRAEL .dk

Det gemte barn, der afslørede sig selv

Dinna Bjerrum Swartz,
kommunikationsmedarbejder

Tove Udsholt har ændret Danmarkshistorien. Hun har stået frem og fortalt sin historie som gemt barn under Anden Verdenskrig. Mange andre gemte børn stod pludseligt frem, efter de hørte Toves historie, og i dag ved vi, at mindst 136 børn blev gemt under jødernes flugt.

Som 3-årigt barn blev hun efterladt af sin mor. Flugten var for farlig for den lille jødiske pige. Hun måtte blive hos en fremmed, kristen fiskerfamilie, mens moren tog flugten til Sverige. Over 100 børn led samme skæbne som Tove Udsholt i 1943.

»Du har jo en historie«

»Jeg opdagede først, at min historie var noget særligt, da museumsinspektøren på Gilleleje Museum bad mig fortælle om mit liv i forbindelse med en udstilling: »Flugt, frygt, flygtning« til minde om 60-året for jødernes flugt«. Tove takkede ja til at holde en åbningstale, og det havde store konsekvenser. »Da jeg havde fortalt min historie på museet, skete der noget. Pludselig begyndte mennesker fra forskellige foreninger at kontakte mig. De ville også have mig ud og fortælle min historie«.

Også historikeren ved Dansk Jødisk Museum, Sofie Lene Bak, var interesseret. Hun ville opspore de gemte børn i Danmark og ville derfor gerne have et interview med Tove Udsholt i Politikken. Tove takkede ja og fik et stort por-

træt i avisen. Hele oplaget blev udsolgt. Med ét var Tove ikke længere anonym på gaden, og historier fra gemte børn væltede ind. »Det var meget mærkeligt med al den opmærksomhed, for jeg har aldrig tænkt på mig selv som noget særligt«, fortæller Tove. Men Toves historie er noget særligt. Ikke kun fordi hun blev gemt i Danmark, mens hendes mor flygtede. Tove var også et af de få børn, der ikke oplevede sig svigtet af sine forældre. For hun fik lov til at vælge familie efter krigen. Plejeforældrene blev Toves far og mor, og det var her hun ønskede at bo: I Gilleleje hos strandfogeden og ikke i København hos sin mor. Moren gav slip på sin datter for at give hende et godt liv.

Tove var også et af de få børn, der ikke oplevede sig svigtet af sine forældre. For hun fik lov til at vælge familie efter krigen.

Flugt og kvalte børn

Toves mor var af jødisk afstamning, mens hendes far var kristen. Derfor flygtede Tove kun med sin mor til Gilleleje. Herfra ville de videre til Sverige. Men rygterne gik om små børn, der blev kvalt eller smidt over bord på de små fiskerkuttere, hvis de ikke var stille. Hvis tyskerne opdagede båden, ville både flygtninge og de danske fiskere være afslørede. Derfor var mange forældre nervøse for, om børnene kunne klare overfarten. Den lokale strandfoged tilbød at tage sig af Tove, mens hendes mor var i Sverige, og moren takkede ja. »Jeg kender ikke hendes følelser og overvejelser, men beslutningen måtte tages i al hast«, forklarer Tove.

Mor og barn blev skilt - moren for at flygte, datteren for at lege i strandfogedens have.

»Jeg havde det godt i Gilleleje. Her var strand og skov og andre piger på min alder. Jeg husker den tid som en god tid. Jeg husker ikke afskeden med min mor«, fortæller Tove, der kun var 3 år, da moren forsvandt.

Befrielsens sorg

Danmark blev befriet i 1945, og landet festede og fejrede den lykkelige dag. Men for Tove var det en sorgens dag. Hun skulle skilles fra sine elskede »forældre«. Da hendes mor kom for at hente Tove, kunne hun ikke kende hende. Moren havde taget på, og nu var hun en fremmed for barnet. Tove ville være i Gilleleje.

Moren blev skilt med det samme, hun kom hjem, da faren havde fundet en anden kvinde. Så det første år hos moren i København, blev den lille pige forkælet på ture i forretninger og i Tivoli. Men det var ikke nok for Tove at blive forkælet af sin mor. I skolen var hun tavs og afvisende, og skoleinspektøren måtte give op over for hende. Toves mor havde ikke noget valg: Tove måtte tilbage til Gilleleje, hvor hun gerne ville være.

»Jeg tror kun, jeg fik lov til at vælge, fordi mine forældre blev skilt. Intet stædigt barn vil få lov til at bestemme sådan noget, hvis ikke forældrene er svækkede«, forklarer Tove.

»Min mor accepterede min beslutning, men hun forstod aldrig, hvorfor jeg ville bo i sådan en lille flække. Men min far besøgte mig meget i begyndelsen, og han forstod mig«, Toves stemme bliver

I skolen var hun tavs og afvisende, og skoleinspektøren måtte give op over for hende.

Tove stod frem og fortalte sin historie om, hvordan hun blev gemt for tyskerne og senere givet væk af sin egen mor. Senere stod mange flere frem og fortalte lignende historier.

varm i mindet om farens forståelse.

Den kristne jøde

»Gennem min kristne opvækst blev jeg selv en troende kristen, og jeg nyder at gå i kirke«, fortæller Tove.

Hun syntes som barn, at det var spændende at høre om sine ortodoks-jødiske bedsteforældres tro, men hun lagde sit jødiske mellemnavn fra sig i sin dåb og blev også konfirmeret med sine klassekammerater. Først senere kom jødedommen til at spille en rolle.

»Det er heldigt, at min yngste søn var meget interesseret i jødedom! Han ville lære noget og begyndte at modtage undervisning hos overrabbiner Bent Melchior. I dag er min søn konverteret jøde og er gift jødisk, så jeg har både jødiske og kristne børnebørn. Det er meget givende!«.

Gennem sin søn er Tove også begyndt at interessere sig mere for jødedommen. »Det er som om, det giver mig en ekstra dimension.

... det er som en ring, der er blevet sluttet. Det handler om identitet.

Det er svært at forklare, men det er som en ring, der er blevet sluttet. Det handler om identitet«, forklarer Tove.

Det travle vidne

Den jødiske kvinde, der i dag er kristen, er en spændende del af Danmarkshistorien. Det er der mange, der har fundet ud af. Tove har bl.a. lige medvirket i to film om anden verdenskrig, som har premiere i efteråret. Historien om Tove er historien om mennesker, der satte meget på spil for at redde jøderne. Og det er historien om en jødisk mor, der betalte den højeste pris: sit eget barn.

israelsmissionen

EVANGELIET
TIL DET JØDISKE FOLK
SIDEN 1885

2013
OKTOBER

GENERALSEKRETÆRENS KLUMME:

Lad os være med-mennesker for hinanden

Bodil F. Skjøtt

I begyndelsen af september var jeg i Israel og benyttede anledningen til at besøge vores gamle naboer. De har begge holdt 80 års fødselsdag, den ene sidder i kørestol, og den anden går med rollator. De har som så mange andre ældre i Israel ansat en »hjælper«, der er flyttet ind hos dem og næsten blevet som et medlem af familien. Derfor sad Bryan, som mine naboers hjælper hedder (han er kristen og fra Bombay i Inden) også i stuen og var med i vores samtale. Min gamle nabo holder meget af Danmark, har været ansat på den israelske ambassade i København og holder stadigvæk Billedbladet. Det var naturligt, at samtalen faldt på oktober måned 1943 og de forskellige markeringer af det, som også er i Israel. Mine israelske venner benyttede anledningen til at belære deres indiske hjæl-

per om, hvad vi i Danmark havde gjort for at redde de danske jøder i 1943. Som så mange andre gange før, når især jøder har fortalt den historie, sad jeg med fornemmelse af, at Danmark og danskere fik mere ros, end vi fortjener. Selvfølgelig var jeg glad for deres taknemlighed, men desværre lidt mere tøvende med at bekræfte, at danskere fortsat ser jøder som deres landsmænd. Helt så ensidigt er billedet nemlig ikke.

På Holocaustmuseet i Jerusalem står der søjler med tal, der fortæller hvor mange jøder, der omkom i koncentrationslejrene. Sammenlignet med de høje tal på søjlerne over jøder i Polen, Tyskland og andre lande i Europa er tallet af om-

komne danske jøder forsvindende lille - under 100, hvilket jeg glæder mig over! Alligevel har en anden oplevelse fra et besøg på Yad Vashem gjort større indtryk på mig. Jeg var guide for en gruppe, og vi var kommet til fiskerbåden fra Gilleleje. Jeg fortalte om aktionen i oktober 1943, og om hvordan det lykkedes at redde mere end 7000 jøder - landsmænd - til Sverige. Her var jo forklaringen på det lave tal over danske jøder som omkom. Indtil en i gruppen fortalte, at han var fisker fra Gilleleje, og det tal han bedst huskede fra den tid var de 86 jøder på kirkeloftet, som det ikke var lykkedes at redde. Fordi de var blevet stukket af én, som også var deres landsmand.

Er der noget de mange artikler og bøger, som er udgivet i denne tid har belært os om, når det gælder redningen af de danske jøder, så er det ikke at tale om helte og skurke eller gøre tingene sort/hvide. Selvfølgelig at blive reddet var heller ikke enkelt, hvilket de historier, som dukker frem nu her så mange år efter viser. For nok blev de danske jøder reddet. Men de blev også flygtninge. Eller de blev efterladt, sådan som historierne i bogen *De gemte børn* fortæller om det.

... det tal han bedst huskede fra den tid var de 86 jøder på kirkeloftet, som det ikke var lykkedes at redde. Fordi de var blevet stukket af én, som også var deres landsmand.

På Yad Vashem-museet i Jerusalem mindes de også det nordiske bidrag til at redde de danske jøder. Der er ikke bare udstillet en lille fiskerbåd fra Gilleleje, men også denne svenske Røde Kors-busser har fået deres egen plads.

Mange af de første beboere på Ebenezer-hjemmet i Haifa havde mærker efter krigen. På armen synligt i form af et tatoveret nummer, men også på sjælen. De overlevede, men ikke uden ar. Andre fik aldrig et nummer på armen, men har i stedet levet med en fornemmelse af skyld over, at det var dem der overlevede. Hvorfor netop mig?

Markeringen af 70-året er en anledning til at få fortalt historien igen. Med de nuancer som netop tiden og afstanden gør mulige; om ikke at gøre tingene sort/hvide; om at passe på, hvem vi gør til skurke, og hvem vi gør til helte og så minde os selv om over for alle at være et med-menneske og en landsmand.

Om »Hyrdebrevet« og dets modtagelse

Roskilde Bispeembede

Landets Biskopper har under 29. Sept. d. A. gennem Departementscheferne tilstillet de ledende tyske Myndigheder en Skrivelse af følgende Indhold:

Den danske Kirkes Stilling til Jødespørgsmaalet.

Overalt, hvor der rejstes Forfølgelse af Jøder som saadanne af racemæssige eller religiøse Grunde, er det den kristne Kirkes Pligt at protestere derimod.

1. Fordi vi aldrig vil kunne glemme, at Kirkens Herre, Jesus Kristus, fødtes i Bethlehem af Jomfru Maria i Følge Guds Forjættelse til hans Ejendomsfolk, Israel. Jødefolkets Historie indtil Kristi Fødsel rummer Forberedelsen til den Frelse, Gud har beredt alle Mennesker i Kristus. Dette kendetegnes ved, at det gamle Testamente er en Del af vor Bibel.

2. Fordi Forfølgelse af Jøder strider mod den Menneskeopfattelse og Næstekærlighed, som er en Følge af det Budskab, Jesu Kristi Kirke er sat til at forkynde. Kristus kender ikke Personsansæelse, og han har lært os at se, at ethvert Menneskeliv er dyrebart i Guds Øjne. Gal. 3.28.

3. Fordi det strider mod den Retsbevidsthed, som raader i det danske Folk, nedfældet i vor dansk-kristne Kultur gennem Aarhundreder. I Henhold hertil har alle danske Statsborgere efter Grundlovens Ord lige Ret og Ansvar for Loven og Religionsfrihed tilsikret. Vi opfatter Religionsfrihed som Ret til at udøve vor Gudsdyrkelse efter Kaldelse og Samvittighed og saaledes, at Race og Religion aldrig i sig selv kan blive Anledning til, at et Menneske berøves Rettigheder, Frihed eller Ejendom. Uanset afvigende religiøse Anskuelse vil vi kæmpe for, at vore jødiske Brødre og Søstre bevarer den samme Frihed, som vi selv sætter højere end Livet.

Der findes hos den danske Kirkes Ledere en klar Forstaaelse af vore Forpligtelser til at være lovlydige Borgere, som ikke utidigt sætter sig op mod dem, der øver Myndighed over os, men samtidig er vi i vor Samvittighed bundne til at hævde Retten og protestere mod enhver Retskrænkelse, derfor vil vi i givet Fald utvetydig vedkende os Ordet om, at vi skal adlyde Gud mere end Mennesker.

Paa Biskoppernes Vegne
H. Fuglsang Damgaard

29/9 1943.

Hans Fuglsang-Damgaard, biskop i København, fik først onsdag den 29. september 1943 klar vished om, at jødeaktionen stod for døren og ikke var til at forhindre. Beskeden herom lod han straks gå videre, bl.a. til Israelsmissionens formand, Frederik Torm.

Samme dag sendte han det såkaldte »Hyrdebrev« til kirkeministeriets departementschef Th. Thomsen. I følgebrevet skrev biskoppen: »De bedes gennem departementschefmødet gøre de ledende tyske myndigheder bekendt med indholdet af medfølgende skrivelse«.

Selvfølgelig blev Hyrdebrevet ikke formuleret på et par timer. Det var færdiggjort forud for 29. september og er ifølge professor emeritus Martin Schwarz Lausten skrevet af to københavnske præster, nemlig N. J. Rald og Th. Glahn.

Det blev oplæst i de fleste af landets kirker søndag den 3. oktober. Billedet af, at alle danske biskopper og præster helljertet støttede Fuglsang-Damgaards initia-

tiv, har dog fået nogle ridser i laken af den nyere forskning.

Hyrdebrev og konfirmation

Axel Torm, Israelsmissionens daværende sekretær, var sognepræst i Mogenstrup og Næstelsø, syd for Næstved. På Israelsmissionens årsmøde i 1989 fortalte han følgende om Hyrdebrevet og oplæsningen heraf ved gudstjenesten den 3. oktober 1943: »Det udsendtes hemmeligt - for ikke at blive opsnappet - ved unge stafetter til nogle tillidsmænd rundt om i stifterne. En af dem, en god ven i et nabosogn, der ofte kom i Næstelsø Kirke, ringede til mig lørdag aften før en konfirmationsdag i Mogenstrup. Han bad mig

Da jeg på prædikestolen begyndte med at sige, at der var kommet brev fra vor biskop, rejste alle sig spontant.

om ikke at gå hjemmefra søndag, før jeg havde hørt fra ham. Jeg anede, hvad det drejede sig om, og ventede, selv om jeg kom lidt for sent af sted. Den konfirmation glemmes næppe i Mogenstrup.

Kirken var fyldt også med mange kirkefremmede. Da jeg på prædikestolen begyndte med at sige, at der var kommet brev fra vor biskop, rejste alle sig spontant. Også de anede, hvad det indeholdt, og tilsluttede sig det«.

kkh

Sekretariatet

Den Danske Israelsmission
TORVET • Katrinebjergvej 75,
8200 Aarhus N
Tlf. 7356 1270 • kontor@israel.dk

Girokonto 305-4500
Bankkonto: Reg. nr. 9743
konto nr. 0003054500
Hjemmeside: www.israel.dk

Ansatte
Generalsekretær Bodil F. Skjøtt
Kommunikationssekretær
Arne H. Pedersen
Musalaha-koordinator Simon Krüger
Kommunikationsmedarbejder
Dinna Bjerrum Swartz

Kontaktoplysninger på den enkelte ansatte og landsstyremedlemmer kan findes på vores hjemmeside: israel.dk

Ungdomssekretær - se side 8

Landsstyret

Formand / Teol. dr. Kai Kjær-Hansen
FU-medlem / Redaktionel medarbejder IMT
Jørgen Hedager Nielsen
FU-medlem / Tværkulturel konsulent i IM
Krista Bellows
Familiebehandler Merete Pihl Konrad
Administrator og præst Sten Nielsen
Sognepræst Heinrich W. Pedersen
Forhæverende leder af DMR-U Uffe Torm
Sekretariatsleder i KFS Lars Bjerregaard
Pedersen

KOLOFON

70-året for de danske jøders flugt til Sverige

I år markeres 70-året for de danske jøders flugt til Sverige flere steder. Således også her i avisen.

Da Israelsmissionens formand, Kai Kjær-Hansen er historieinteressert, har han udarbejdet flere artikler om emnet, hvor han også afdækker lidt af Israelsmissionens rolle i redningsaktionen.

Siderne 3-7 er alle udarbejdet af Kai Kjær-Hansen.

Rigtig god læselyst.

Det drejede sig ikke om at kapre sjæle

Folk fra den danske kirke var med til at hjælpe de danske jøder til Sverige i oktober 1943. Men også danskere, der havde et perifert forhold til kirken - eller slet intet - deltog i redningsaktionen. Æres den, der æres bør!

Folk fra Den Danske Israelsmission deltog også. Og nogle svigtede måske også.

Forhåbentligt uden at blive anklaget for selvros bringes her, hvad overrabbiner Marcus Melchior senere skrev om Israelsmissionens folk i sin erindringsbog *Levet og oplevet*:

»Vi har en positiv viden om, at mennesker fra denne mission [Israelsmissionen] var meget tapre og meget hjælpsomme over for jøder i oktober 1943, og det, skønt det dengang ikke drejede sig om at redde, eller kapre jødiske sjæle, men kun om en rent fysisk redning. Til overflod er formanden for den københavnske Israelsmission, pastor *Henry Rasmussen*, en helt igennem humanitær tænkende, fordragelig og hyggelig mand, med hvem det er let at være i venskab«.

Telegram af 2. oktober 1953 til Kong Frederik IX

- i dansk oversættelse

Til Hans Majestæt Kong Frederik af Danmark, København

Må vi på denne tiårsdagen for den heroiske redning af vore liv taknemmeligt sende vore ydmyge hilsener og oprigtige tak til Deres Majestæt, Deres folk, den danske kirke og pastor Henry Rasmussen fra kirken på Nørrebrogade. Må Gud velsigne Deres Majestæt og give Dem og Deres vidunderlige folk godt helbred, lykke, fred og velstand.

Eugene Goldberger, tidligere kantor ved Synagogen i Krystalgade, København, og nu ved Adath Israel Menigheden i Montreal.

Kantorens telegrammer til kongehuset

Kantor Eugene Goldberger kom til Danmark i 1934 sammen med hustru og tre sønner. Han havde virket som kantor i en synagoge i Tjekkoslaviet. Der erfarde han, hvordan antisemitismen kom til udtryk, hvilket var medvirkende til, at han søgte den ledige stilling som hovedkantor ved synagogen i København; og fik den.

Hele familien blev bragt i sikkerhed i Sverige i begyndelsen af oktober 1943.

Ad mærkelige veje mødte han pastor Henry Rasmussen, præst ved Simeons Kirke på Nørrebro i København. Rasmussen var desuden leder af Israelsmissionens arbejde i København.

Eugene Goldberger glemte aldrig Henry Rasmussen og dennes andel i familiens redning. Endda det danske kongehus fik besked herom.

I 1953 - i forbindelse med 10-års markeringen af flugten til Sveri-

ge - sendte Goldberger Kong Frederik IX et takketelegram. Det bemærkelsesværdige er, at Henry Rasmussen som enkeltperson nævnes ved navn.

I 1983 - i forbindelse med 40-års markeringen - modtog Dronning Margrethe II et nogenlunde enslydende telegram. Igen er Henry Rasmussen nævnt ved navn. Og begge gange takkede kongehuset for telegrammet.

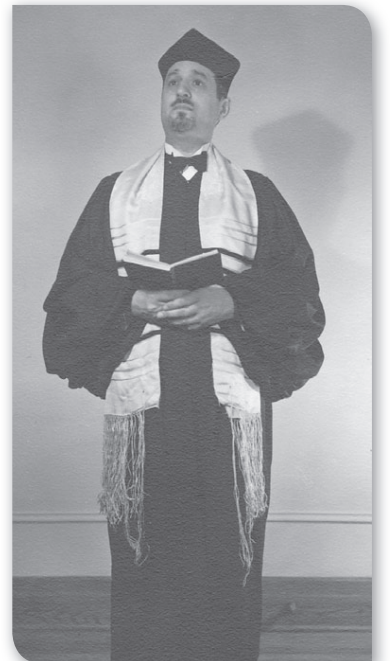
Henry Rasmussen har mig bekendt aldrig skrevet herom. Israelsmissionen har aldrig kendt noget til dette. At fortællingen kendes

skyldes sønnen Leo Goldberger, som stadig lever. Som sin far har også han behov for stadig at udtrykke sin taknemlighed til »Pastor Henry Rasmussen (luthersk præst tilknyttet Israelsmissionen)« for nu at bruge hans egne ord i en bog fra 1987.

Læs mere herom på side 7.

Eugene Goldberger, i 1943 kantor i synagogen i Krystalgade i København.

Udsendinge

Jaffo

Lisbeth og Christian Rasmussen
Immanuel Church
Rehov Be'er Hofman 15,
P.O. Box 1783
Tel Aviv 61016
Israel
Tlf.: +972 3 682 0654
E-mail: rasmussen@israel.dk

Jerusalem

Jakob Wilms Nielsen
Den Danske Kirke
Bar Kockba Street 91/5
IL-Jerusalem 97892
Tlf. +972 77 5324 254
E-mail: jakobwn@israel.dk

Volontørkoordinator i Israel

Lise Bach Nielsen
E-mail: lisebn@israel.dk

Volontører i Jaffo

Signe Thorup og Conrad Elmélund

Ruisen

Evangeliet og den jødiske verden

Oplag: 5.000 • ISSN 0907-2314
Eftertryk tilladt ved kildeangivelse

Redaktion

Bodil F. Skjøtt
Arne H. Pedersen (ansv.)
Mette Hornstrup
Poul Kristensen

Adresseændring meddeles til Post Danmarks lokale postkontor, hvor efter Israelsmissionens Avis automatisk bliver sendt til den nye adresse i Danmark. Ved flytning til udlandet, Færøerne og Grønland meddeles flytning til Israelsmissionen.

Layout: Videbæk Bogtrykkeri A/S
Mette Kousgaard Christensen

Tryk: Vestjysk Rotation A/S

Flugten og den lille bedende pige i Aarhus

Israelsmissionær Scheradsky fortæller i Israelskredsen i Skjern om, hvor frygteligt jøderne var forfulgte fra 30. sept. (1. oktober.) 1943, og om hvordan de var ca. 400 jøder, i alderen fra 4 dage til oldinge, syge og krøblinger, der var flygtet op i en skov i Nordsjælland for derfra at komme over til Sverige med skibslejlighed.

Skibet lå ude på havet rede til at tage dem, de skulle nu blot i en lille båd og færges ud til skibet. Da pludselig dukker et tysk vagtskib op, vender projektørerne ind mod skoven og flygtningene, og det var så lyst, at alt sås ganske tydeligt.

»Vi flygtede over hals og hoved ind i skoven. Min hustru og jeg fik ordre til at smide os fladt ned i en grøft og blive liggende der, til der kom nærmere ordrer. Der lå vi - det var i oktober måned - fra kl. 18.45 til kl. 4 om morgenen. Det var en frygtelig nat, anfægtelser stormede ind på mig, det var, som djævelen lå ved siden af mig, ja, jeg kunne mærke hans kolde ånde på min kind. Vi ved, der er en Gud til, men aldrig har jeg følt som den nat, at der også er en djævel til, og han hviskede til mig: »Du plejer i dine diskussioner med jøder at sige, at den eneste bøn, der dur,

Abraham Scheradsky døde i 1973. I næsten 30 år bevarede han siden fra en svensk avis, som i maj 1945 gav oplysninger til de danske flygtninge om deres tilbagerejse til Danmark samt meddelte sted og afgangstidspunkter fra de forskellige svenske byer.

det er bøn i Jesu navn; du har bedt i Jesu navn nu, hvad hjælper det dig, kan du så lade være med at være så højroset næste gang, du taler med jøder om bøn i Jesu navn«. Og alt imens fløj tyske flyvere lige hen over trætoppene og sendte det skarpe projektørlys ned over os. Var vi blevet opdaget, så havde det lige været en salve fra deres maskingeværer, og vi ville have været færdige.

Det var en frygtelig nat. Til sidst blev jeg helt apatisk. Men midt under anfægtelserne, da jeg ikke engang kunne bede, slår pludselig den tanke ned i mig: Er der ikke et eneste menneske i hele Danmark,

der beder for dig? Jo, jo, råbte jeg pludseligt, og min kone blev ude af sig selv, hun troede, at jeg var blevet syg og sagde: »Er du blevet syg?«.

»Nej, lille skat, det er jeg ikke. Jeg har aldrig været så rask som nu, fordi Gud har sendt mig et lys, og jeg føler hans nærværelse, selv i det dybeste mørke«. - Jeg glemmer det aldrig, fra den stund af var der fred i min sjæl, ja, selv ved tanken om at blive sendt i koncentrationslejr. Måske ville Gud så bruge mig der.

Kl. 4 blev vi kaldt op af grøften, og vi skulle nu tilbage til Køben-

havn til Bispebjerg. Der holdt en bil, og da vi alle 3 skulle ind i bilen, blev min søn hindret i at stige ind af frihedskæmperne. De sagde: »Ham må vi beholde her en halv time, så kommer han til Dem«. Men vi ville ikke tage af sted uden ham, men de lovede afgjort, at han ville komme. Så tog vi da af sted, og på hospitalet blev min kone puttet i seng, hun var meget medtaget. Der gik time efter time, men han kom ikke, og det var svært for os. Vi troede, at vi aldrig skulle se vor dreng mere.

Så endelig kom den dag, da befrielsens time skulle slå, vi skulle sejles til Sverige i en lille båd, ca. 50 mennesker. Min kone sprang op i båden og jeg efter, og endnu inden vi lagde fra land, sagde jeg et par ord til de frihedskæmpere, der havde hjulpet os, og takkede dem, fordi de med fare for deres eget liv havde fået os så langt, at befrielsen var kommet, vi skulle aldrig glemme det, og skulle jeg ønske noget for dem, så ville jeg ønske, at befrielsens time snart måtte komme for Danmark, så vi kunne samles i et frit Danmark. Så lagde vi fra land og stævnedes mod Sverige, og frihedskæmperne

Der holdt en bil, og da vi alle 3 skulle ind i bilen, blev min søn hindret i at stige ind af frihedskæmperne. De sagde: »Ham må vi beholde her en halv time, så kommer han til Dem«.

forsvandt, skjult af natten, til alle sider. Men ... der var en forræder imellem, han løb til nærmeste telefon, fik tyskerne alarmeret, her var en god fangst; og da vi havde sejlet i 12-15 minutter, kommer der et tysk skib bogstavelig talt flyvende på vandet, sætter kursen lige mod os og sætter stævnen ind i siden på vort skib - og så måtte vi følge ham på en sejlads på 18-20 timer ned mod den tyske kyst, til Sassnitz. Der gik mange tanker igennem os på vejen derned om koncentrationslejre, tortur osv.

(fortsættes næste side)

Det var en frygtelig nat, anfægtelser stormede ind på mig, det var, som djævelen lå ved siden af mig, ja, jeg kunne mærke hans kolde ånde på min kind.

Scheradsky - i midten for neden - tilbage i et frit Danmark i slutningen af maj 1945.

Scheradskys vidnesbyrd

Abraham Scheradsky havde i 1943 været ansat i Israelsmissionens tjeneste i næsten 30 år. Han, hans hustru Thyra og sønnen Poul nåede alle tre til Sverige. Beretningen, som bringes her, er fundet på en gammel hjemmeside, som ikke længere opdateres. Scheradsky ser sin og familiens redning i lyset af en lille piges forbøn. Det er således først og fremmest et personligt vidnesbyrd om bønnens virkekraft.

Efter hjemkomsten til Danmark holdt Scheradsky en række møder om flugten til og opholdet i Sverige. I sit notehæfte om disse møder angiver han stikordsagtigt sine emner, fx »Flugten« eller »Okt. 1943« eller »Flugtende og den lille bedende pige i Aarhus«. Den sidste formulering har vi sat som titel på hans vidnesbyrd, som bringes her.

Vi ved endnu ikke, hvor vidnesbyrd først blev publiceret. Skulle nogle af vore læsere have kendskab til det, beder vi dem om at kontakte Israelsmissionen.

Juni 1945. - Scheradsky sammen med hustruen Thyra, som han yndede at kalde »min lille kone«.

Endelig nåede vi havnen og begyndte at sejle ind i den, det gik i siksak, der var fuldt af krigsskibe, torpedojagere, ubåde osv. - til sidst nåede vi ind til kajen, og tyskeren drejer om et hjørne med skibet, lægger til, og alt hans ros, slægtninge, venner m.fl., stod på kajen og tog imod ham. Han kom i snak, og han bad dem ned i kahytten for at se alt, hvad han havde stjålet og taget med fra Danmark, flæsk og fedt osv., og alt imens må han have glemt os - og pludselig begynder vor kaptajn at bakke ganske langsomt, mere og mere, og til sidst er han virkelig ude af havnen, uden at nogen lægger ham noget i vejen, og så vender han skuden rundt og næsen mod Trelleborg, og så gik det for fuld kraft ad Sverige til, og vi nåede virkelig Sverige - et Guds under

- blev vel modtaget, fik lov til at prædike for jøderne i lejrene og traf vor kære dreng deroppe.

Ja, det var et Guds under alt sammen; men hør nu. Vi siger, at enhver virkning har sin årsag, og nu skal De høre, det fik jeg også at se her.

Det sidste møde før jøderazziaen i 1943 holdt jeg i Århus og var efter mødet henne til en kop kaffe hos en jordemoder og hendes mand. Det første sted, jeg holdt møde efter kapitulationen, var også i Århus. Jeg var i kirke om formiddagen og går da efter gudstjenesten hen for at hilse på jordemoderen og hendes mand. Da hun ser mig i døren, slår hun hænderne sammen og siger: »Næh, er det Scheradsky, så vil Anna-Lise da blive glad«. »Anna-Lise, Anna-Lise?« spurgte jeg.

Jeg forstod ikke rigtig, hvad det skulle betyde. Men fruhen sagde da: »Følg nu med indenfor, så skal jeg fortælle Dem hvorfor«.

»Den 1. oktober 1943 sad min mand og jeg ved spisebordet for at spise til aften, men vi kunne næsten ikke få en bid mad ned, fordi vi tænkte på jødeforfølgelsen, der nu foregik i vort land, og særligt tænkte vi på Dem, kære Scheradsky, uvilkårlig udbrød jeg: »Så ser vi aldrig Scheradsky mere«. Anna-Lise, som stod i dagligstuen, legede med sin dukke og hørte, at jeg sagde: »Så ser vi aldrig Scheradsky mere«. Et øjeblik efter kom hun til os og sagde: »Mor, hvorfor ser vi ikke Scheradsky mere, han er da så rar?«. »Jo«, sagde jeg, »hvis Hitler får fat i ham, vil han slå ham ihjel. Så gik hun ind igen med den besked og legede nogle

minutter. Men lidt efter kom hun tilbage. »Mor«. »Ja, hvad vil du nu?«. »Jeg vil bare spørge dig, er Hitler stærkere end Jesus?«. »Nej, det er han ikke«. »Men så kan vi da bede Jesus gemme Scheradsky, så Hitler ikke finder ham og gør ham noget ondt«. »Ja, det kan vi«, sagde jeg«.

Da den lille pige skulle til at bede sin aftenbøn, bad hun, som hun plejede; men efter aftenbønnen plejede hun altid at slå sine arme om mor og sige godnat, det gjorde hun ikke den aften, i stedet for sad hun stille som i tanker et stykke tid, og så pludselig begyndte hun at bede: »Kære Jesus, vil du ikke godt gemme Scheradsky, så Hitler ikke skal finde ham!« - Og den bøn bad hun hver aften lige til dagen efter kapitulationen. - »Da jeg hørte det«, sagde Scheradsky, »så

jeg for mig alt det, jeg var blevet bevaret for i de onde år. Så forstod jeg, hvorfor den tyske flyver ikke kunne se os den nat, vi lå i grøften; så forstod jeg, hvorfor jeg ikke blev opdaget på Roskilde banegård; så forstod jeg, hvorfor den djævel, der stod vagt på Københavns banegård og visiterede alle undtagen mig, lod mig passere (de andre så med misundelige og undrende blikke på mig, hvorfor skulle jeg ikke visiteres - og var jeg blevet visiteret, havde jeg været færdig); og nu forstod jeg, hvorfor vi reddede os ud af havnen i Sassnitz - der var en, der bad i barnlig tro om, at Gud ville gemme Scheradsky for Hitler«.

Fra København via »Glænø« til Sverige - Oktober '43

Navnet Glænø er i Israelsmissionens kollektive bevidsthed forbundet med sommerlejr og sol, feststemning og lejr-sange. Lejre blev arrangeret for forskellige grupper, fx for børn, for mødre og børn samt teltlejre for unge mænd.

Deltagerne var overvejende jøder, hvad enten de var døbt eller ej. Mindre kendt er det, at »Glænø« også kom til at spille en rolle for en gruppe jøder - de fleste af dem døbt jøder eller jødekristerne - på deres flugt til Sverige i oktober 1943. Dengang »var det koldt og mørkt, men naboers og venners kærlige hjælpsomhed varmede hjerterne«, skrev Israelsmissionens medarbejder Maren Ravn i forbindelse med afholdelsen af en lejr i 1946 - den første efter Besættelsen.

Tre gange Glænø

Glænø ligger i Smålandshavet omkring 10 kilometer sydøst for Skælskør og er forbundet med

Sjælland med en dæmning. På denne ø holdt Israelsmissionen sommerlejre for jødiske børn fra København i perioden 1913-16. Herefter købte man et hus ved Roskilde Fjord, som man brugte som sommerkoloni i perioden 1917-26. Gode oplevelser fra øen Glænø bevirkede, at man flyttede navnet med og kaldte dette hus »Villa Glænø«.

Øen Glænø forlod man ikke helt. Fra 1925 arrangerede hovedsageligt missionær Aage Esbo teltlejre for unge jødiske mænd. Op gennem 1930'erne deltog undertiden unge jødiske flygtninge fra Tyskland, deriblandt nogle *chalutzim* (pionerer), dvs. jøder, der lærte landbrug i Danmark med henblik på at immigrere til Palæstina.

Gode oplevelser fra øen Glænø bevirkede, at man flyttede navnet med og kaldte dette hus »Villa Glænø«.

I december 1926 solgte Israelsmissionen »Villa Glænø« og købte et gammelt kornmagasin ved Skarreklit nær Havnsø med udsigt til Nexselø. Bygningen blev omdannet til lejrsted og taget i brug i sommeren 1927 for så at blive solgt i 1937. Hvad man kaldte dette lejrsted ved Havnsø? »Glænø« - naturligvis! Det er dette »Glænø« der er tale om, når talen falder på Oktober '43.

»Glænø« og Noahs Ark

I begyndelsen af 1937 skulle medlemmerne i Sundbyernes KFUM (på Amager) tage stilling til, om man ville følge bestyrelsens forslag om at købe Israelsmissionens lejr ved Havnsø. I en ekstraudgave af foreningens månedsblad, januar 1937, gives der en fyldig præsentation af projektet. Om huset siges det bl.a.: »Huset er ikke uden grund kaldt en Noahs Ark, thi både ligner den i facon en sådan, som vi legede med, da vi var små, og dertil kommer, at der her synes at være lige så meget plads«.

Ejendommen blev købt, og i købsaftalen indgik at Israelsmissionen over en periode på fem år fik ret til fri benyttelse af »Glænø« en måned om året, hvorefter almindelige lejebetingelser skulle gælde. Navnet blev bibeholdt af de nye ejere og hedder i øvrigt den dag i dag »Glænø« og udlejes fortsat af Sundby KFUM som lejrsted eller til familiesammenkomster.

På en måde, som de nye ejere ikke kunne forudse i 1937, kom det ombyggede kornmagasin »Glænø« med de omkring 50 vinduer til at fungere som en midlertidig »Noahs Ark« for jøder på vej til Sverige i oktober 1943.

Det skyldes Maren Ravn, at historien er blevet bevaret for eftertiden. Dels skrev hun herom i bladet *Israelsmissionen* i 1946, dels har hun lagt stemme til et interview i samme blad i 1965. Man kunne have ønsket, at flere detaljer var medtaget. En enkelt er måske af anekdotisk art. Konturerne kan dog aftegnes.

»Glænø« og tyskerne

I 1946 skriver Maren Ravn om oktoberdagene i 1943: »Hvor har vi hørt mange bebrejgende ord om dette misvisende navn 'Glænø'. - Glænø er en ø i Små-

Huset er ikke uden grund kaldt en Noahs Ark, thi både ligner den i facon en sådan, som vi legede med, da vi var små, og dertil kommer, at der her synes at være lige så meget plads«.

landshavet, og så kalder vi et gammelt kornmagasin ved Sejrøbugten for 'Glænø', det er jo helt at forvirre folks geografiske kundskaber. Men hvor har vi takket Gud og professor Torm, fordi kolonien havde netop dette navn, der frelste os i disse kritiske dage. - Tyskerne havde nemlig opsnuset, at en flok jøder ville søge til 'Glænø', men de havde ikke set anførselstegnene, og medens de kørte rundt på øen og søgte efter os, sad vi trygt ved Sejrøbugten, indtil vor gode doktor og hans hjælpere fik den ene flok efter den anden sendt over Sundet«.

(fortsættes næste side)

Fra 1925 holdt missionær Aage Esbo teltlejre for unge mænd, døbte såvel som udøbte jøder. De fleste gange på øen Glænø i Smålandshavet.

Kornmagasinet i Havnsø, som Israelsmissionen i 1927 gav navnet »Glænø«. I oktober 1943 blev det en »Noahs Ark« for omkring 30 jødiske børn og voksne, som var gemt her, inden de kunne komme videre til Sverige.

(fortsat fra side 5)

Beskrivelsen er båret oppe af tak til Gud - Israelsmissionens formand Frederik Torm dog ikke at forglemme! - Om tyskeres eftersøgning på øen Glænø er historisk pålidelig er nok vanskelig at dokumentere. Nogle vil i udgangspunktet forståeligt nok genrebestemme fortællingen som »Sådan narrede vi Gestapo«. At Maren Ravn selv troede på rigtigheden heraf, behøver man ikke at sætte spørgsmålstegn ved.

Den ene flok efter den anden

Vigtigere end denne detalje er, at der tales om, at »den ene flok efter den anden« efterhånden blev sendt over Øresund. Gad vide, hvor mange de var? Svaret giver hun i interviewet i 1965. Her stiller bladets redaktør hende spørgsmålet: »Hvor opholdt De Dem, da ty-

skerne slog til?«. Hertil svarer hun:

»Hjemme! Hvor ellers. Den dag havde jeg elleve ængstelige jøder samlet i min stue, men vi fik dem af sted og videre ud til Israelsmissionens Glænølejr, og før vi vidste af det, havde vi derude omkring tredive børn og voksne, som vi ikke vidste, hvad vi skulle stille op med. Lejren var jo et ombygget kornmagasin med halvtreds store vinduer, som skulle mørklægges. Folk måtte ikke under nogen omstændigheder opdage, at der var lys, og forsyningsproblemerne var store«.

Lad være at Glænø-lejren ikke længere tilhørte Israelsmissionen. Omtalen af mørklægningen betyder ikke, at der ikke var naboeer og venner, som kendte til flygtningegruppens eksistens og ydede den deres hjælp, hvilket er nævnt ovenfor.

Da præsten var gået, sagde en af jøderne til mig: Jeg havde ikke troet, at jødeunger var så meget værd i jeres øjne!

Hjælperne og de hjælpne

Om hjælperne på Havnsø-egnen siger Maren Ravn videre i interviewet:

»Da det så mørkest ud, kom der skred i foretagendet. - Købmanden tilbød madvarer uden betaling, lægen skaffede benzin til videre transport, og en præst kom med 10.000 kroner. Da præsten var gået, sagde en af jøderne til mig: 'Jeg havde ikke troet, at jødeunger var så meget værd i jeres øjne!' Endelig til sidst fik vi dem godt af sted til sikkerheden i Sverige. Da græd købmanden og jeg om kap af lettelse og glæde«.

Med hjælp fra lokalhistorikere skulle det ikke være umuligt at bringe købmanden og lægen ud af anonymiteten. Værre er det med præsten. Vigtigst er dog at notere, at det lille lokalsamfund ved Havnsø kunne holde tæt om jøderne på »Glænø«.

De hjælpne har formodentlig hovedsageligt bestået af døbte jøder og første og anden generations »Glænø-børn«. I København havde Maren Ravn god kontakt ikke

mindst med to børnerige familier, som var blevet døbt i 1933. Nogle af de ældste »børn« var i 1943 blevet voksne og havde selv fået børn. Der er sikre informationer om, at medlemmer af disse familier ofte havde deltaget i de lejre, Maren Ravn arrangerede. Også at de nåede over til Sverige. Det er nærliggende at antage, at netop de søgte hjælp hos hende lige før razziaen mod jøder begyndte ved 21-tiden den 1. oktober 1943.

Det lige citerede udsagn om »jødeunger« tolkes bedst som stammende fra en ikke-døbt jøde. Hovedparten af gruppen har formodentlig bestået af døbte jøder, blandt disse en pæn flok børn og unge.

Fortællingen om disse jøder på »Glænø« ved Havnsø i oktober 1943 er (indtil videre) det eneste kendte og dokumenterede eksempel på, at en større gruppe med tilknytning til Israelsmissionen geografisk set befandt sig på ét og samme sted, før deres flugtrute til Sverige blev fundet. Om noget lignende gælder andre »grupper« kan ikke udelukkes, idet det kan dokumenteres, at flere jødekristerne ankom i én og samme båd til Sverige. Oftest skete overfarten dog sammen med andre jøder.

De sidste teltlejre på øen Glænø

Sidste teltlejr, som Aage Esbo arrangerede for unge jøder på øen Glænø, var i 1943. I årene forud fortæller han i breve om vanske-

ligheder med lokale nazisympatisører på Sjælland-siden. Om feriegæster i 1943 skriver han i *Israelsmissionen*: »Omkring på gårde- ne vrimgede det med pensionærer, som ikke alle har den samme stilling over for jøderne«, Lensgreve Bent Holstein på det nærliggende Holstein Gods på Sjælland-siden, havde i slutningen af 1930'erne skabt vrede hos lokalbefolkningen ved at forbyde dem adgang til den bedste badestrand på Glænø. Han havde indtil 1935 virket som politiker og nærede senere sympati for nazismen. Om vanskeligheder i forbindelse med teltlejren i 1941 skrev Esbo: »Glænø er imidlertid ikke mere, hvad den var«.

Dette forhindrede imidlertid ikke Esbo og kone at »gå under jorden« på øen Glænø i perioder hen imod afslutningen af Besættelsen. De fandt ly og gæstfrihed hos en gårdmand, på hvis arealer de havde haft teltlejr.

Ifølge *Dansk Biografisk Leksikon* blev lensgreve Bent Holstein efter Befrielsen interneret af modstandsbevægelsen. Han fik lungebetændelse og døde på et hospital i København i juni 1945.

Aage Esbo bevarede efter krigen kontakten med nogle af de unge jødiske flygtninge og chaltzim, der op gennem 1930'erne havde deltaget i hans teltlejr. For nogle lykkedes det at udvandre til Palæstina og Sydamerika, mens tid var. Andre nåede over til Sverige i 1943. Jeg har mistanke om, at nogle af dem blev deporteret til Theresienstadt.

I programmet for Israelsmissionens sommerlejre på »Glænø« ved Havnsø var som regel indlagt en udflugt; her i hestevogn 1931.

Kvittering melder om liv - manglende kvittering røber død

Blandt de danske jøder, der kom til Sverige i oktober 1943, var også døbte jøder. Den Svenske Israelsmission ydede disse flygtede danske jødekrister stor hjælp.

Blandt hjælperne var ikke blot svenskere, der kendte til nødhjælpsarbejde blandt jøder fra missionens arbejde i Wien. Der var også et par ikke-svenske missionærer, der selv levede som flygtninge i Sverige, da missionen måtte nedlægge sit arbejde i Wien i sommeren 1941. De kendte på deres egen krop, hvad det ville sige at være flygtning. En af dem var Johannes Jellenik.

Bekymringen for slægtninge i kz-lejre

Østrig blev indlemmet i Tyskland i marts 1938. Fra da af og et par år frem lykkedes det Den Svenske Israelsmission at hjælpe ca. 3.000 jøder, hovedsagelig jødekrister, til at emigrere til udlandet. Omkring

2.000 voksne og 1.000 børn og unge.

Fra Sverige forsøgte man derefter så godt, som det var muligt, at holde kontakt med menighedsmedlemmer, der var sat i fangelejr eller levede i ghettoer og kz-lejre. Og man stod i korrespondance med sådanne familiemedlemmer, som havde fundet et fristed i frie lande, bl.a. i Sverige. Havde Israelsmissionen oplysninger om deres slægtninges tilstand i fangenskab og dødslejr?

Hvad enten man var døbt eller ikke-døbt jøde i Sverige og var sluppet for deportation til Theresienstadt, var man fælles om at nære sådanne bekymringer for ens nærmeste, der var ført i fangenskab.

... fælles om at nære sådanne bekymringer for ens nærmeste, der var ført i fangenskab. Var de stadig i live?

Var de stadig i live? Kilder viser, at Den Svenske Israelsmission også ydede hjælp og bistand til danske døbte jøder, som måtte leve med denne bekymring.

Penge og kvitteringer

Den Svenske Israelsmission havde før oktober 1943 sendt små beløb til personer, som de kendte adresser på, fx i Theresienstadt. Systemet fungerede sådan, at man modtog en kvittering fra den person, til hvem pengegaven var sendt. En kvittering, men uden ledsagende hilsen. En kvittering med den pågældendes underskrift var tegn på liv. Udeblev kvitteringen eller fik man en kvittering med ordlyden »Kan ikke udbetales« røbede det død.

Her Johannes Jelleniks gribende skildring, skrevet i Sverige i 1943:

Mennesker som forsvinder

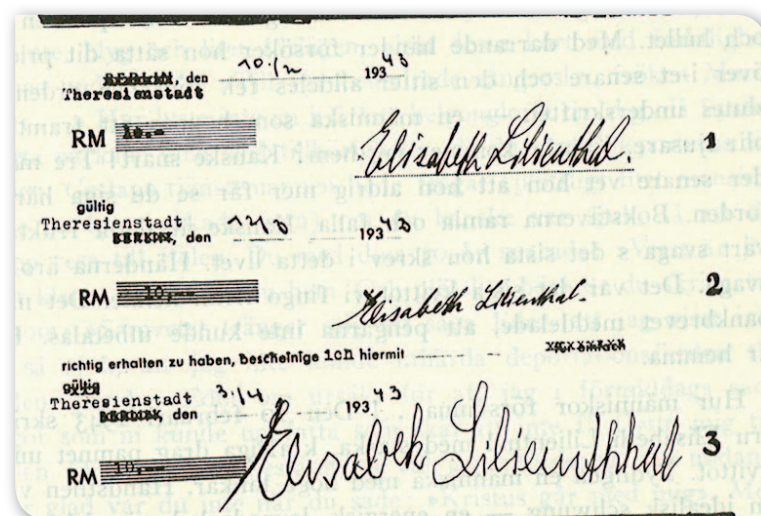
»Hvor mennesker dog forsvinder ...! Den 10. februar 1943 skriver fru Elisabeth Lilienthal med stærke, kraftige pennestreg sit navn på kvitteringen. Tydeligvis et menneske med høje tanker. Håndskriften

viser et ophøjet schwung - et energisk, livsglad menneske.

Den 12. marts; samme menneske. Små bogstaver. Presset er uudholdeligt. Hver gang hun skriver et nyt bogstav, forsøger hun at tænke på håbet, men det går ikke. Sønderknust og fortvivlet! Endnu

sætter hun et punktum efter underskriften - men nu er det ikke mere et tegn på energi og livsglæde, men som om hun vil sige: Det her er slutningen på livet. Dørene er lukkede. Jeg kommer aldrig tilbage.

(fortsættes næste side)

»Man behøver ikke at være grafolog for ud fra håndskriften at læse, at mange af disse mennesker blev svagere og svagere måned for måned«, skriver Johannes Jellenik, når han tolker Elisabeth Lilienthals underskrift. - I grafologien forsøger man ud fra en persons håndskrift at udlede noget om vedkommende person, personlige egenskaber og sindstilstand mv.

Men endnu en gang sender hun en underskrift, den 3. april 1943. Er det hende? Utvivlsomt. Skønt det er en mærkelig streg, som står foran det første bogstav, en stor kraftig streg, antagelig fra tjenestemandens hånd, som måske

Hun fylder pladsen ud med store, svage, dirrende bogstaver.

ikke vovede at lade kvinden, der stod ved siden af ham, skrive: Et menneske i mørke, syg. Hun glemmer bogstaver. Men hun vil skrive, bare skrive og hilse dem, der havde sendt pengene. Hun fylder pladsen ud med store, svage, dir-

rende bogstaver. N'et har to streger, men hun er for tidligt færdig med sin underskrift, og så skriver hun tre streger. Kun ét h? Jeg har jo plads til denne hemmelige hilsen. Jeg skriver et h til. Og nu er navnet slut.

Og nu er det slut med livet. Heller ikke hende kunne vi længere sende penge til. 'Nicht auszählbar' (Kan ikke udbetales)«.

Der kom en mail vedrørende Henry Rasmussen

Den 16. maj 2010 kom en mail til Israelsmissionens sekretariat fra en af os ubekendt Leo Goldberger i USA. Generalsekretær Bodil F. Skjøtt overdrog sagen til mig.

Han præsenterede sig som søn af Eugene Goldberger, én af de to overkantorer i synagogen i København i 1943. Han fortalte, at sognepræst Henry Rasmussen havde ydet stor assistance i forbindelse med hans families flugt til

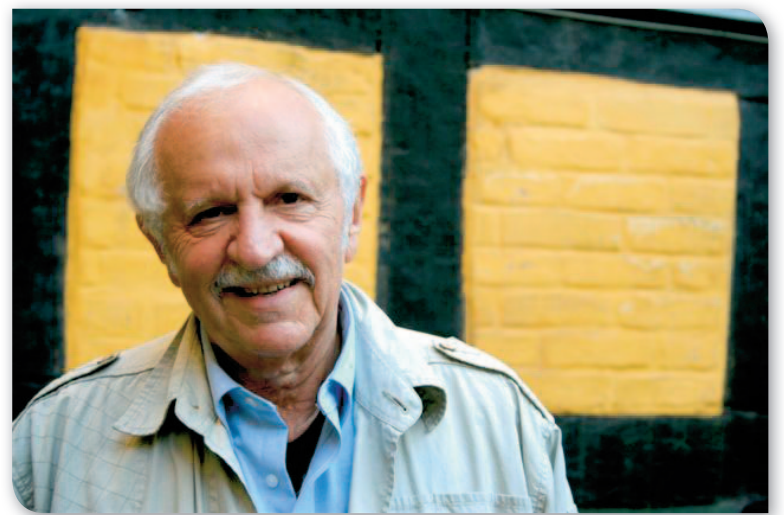
Sverige. Han oplyste, at han stod i forbindelse med komiteen ved Holocaust-museet Yad Vashem i Jerusalem, som afgør, hvilke ikke-jøder der bør og kan tildeles den ære at blive kaldt en »retfærdig blandt folkene« på grund af vedkommendes indsats under Holocaust. Han udbad sig nærmere oplysninger om Rasmussen, fordi han mente, at Rasmussen hørte hjemme i den kategori.

Jeg forsøgte at efterkomme ønsket og sendte forskelligt materiale til ham. Til trods for ihærdige bestræbelser er hans ønske ikke gået i opfyldelse. For mig gør det ikke så meget. For mig gør forsøget

imidlertid stort indtryk. 70 år efter bevarer en nu 83-årig psykologiprofessor emeritus ved New York University mindet om personen, der efter familiens opfattelse blev dens redningsmand.

Vores korrespondance var til at begynde med formel. I forløbet er den blevet venskabelig og eksistentiel.

Den 19. september i år sluttede Leo Goldberger sin mail til mig med ordene: »Min kære far glemte aldrig Henry Rasmussens uegennyttige næstekærlighed - hvilket hans telegrammer er et klart vidnesbyrd om« (se side 3).

Leo Goldberger ved sit sidste besøg i København i 2009, hvor han medvirkede i en dokumentarfilm om jødernes flugt i 1943.

Kantoren og præsten

Tirsdag den 28. september 1943 lækkede den skibsfartskyndige ved det tyske gesandtskab i København, G.F. Duckwitz, og andre oplysningen om, at en aktion mod de danske jøder var nært forestående. Nogle troede, at det var løgn. Det var det ikke. Andre, som hørte herom, begyndte allerede samme aften at planlægge deres flugt.

Onsdag den 29. september

Om aftenen ved solnedgang skulle Rosh Hashana, den jødiske nytårsfest, begynde. Ved gudstjenesten tidligt om morgenen meddelte den fungerende rabbiner, Marcus Melchior, at en jøderazzia var under opsejling, bød derfor menigheden om at give meddelelse videre til andre jøder, som skulle forlade deres boliger og finde skjulesteder. Eugene Goldberger, som gjorde tjeneste som kantor, hørte dette.

Henry Rasmussen forrettede bryllup kl. 13. Efterfølgende deltog han i bryllupsfesten på hotel »Hafnia«. Under festen meddelte en tjener ham, at der sad en dame i vestibulen, som absolut måtte tale med ham. Det var fru Torm, hustru til Israelsmissionens formand Frederik Torm. Budskabet lød: Biskop Fuglsang-Damgaard havde netop meddelt hendes mand, at der nu ikke længere var tvivl om, at en jødeaktion var forestående.

Biskop Fuglsang-Damgaard havde netop meddelt hendes mand, at der nu ikke længere var tvivl om, at en jødeaktion var forestående.

Rasmussen forlader selskabet og begynder at advare døpte jøder, som han kender.

Familien Goldberger tog toget til Vedbæk, hvor de tilbragte natten hos nogle venner. Næste morgen er vennerne væk og på vej til Sverige.

Torsdag den 30. september

Kantor Goldberger begiver sig til København i et forsøg på at låne penge til overfarten. I toget blev han genkendt af Fanny Arnskov, en af lederne i organisationen Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed. Hun genkendte kantoren ud fra nogle velgørenhedskoncerter, som han havde givet, og tilbyder at hjælpe ham. Aftalen træffes, at de senere skal mødes på stationen. Det gør de, og Fanny Arnskov kan meddele, at han skal opsøge pastor Henry Rasmussen i præsteboligen på Nørrebrogade 106, hvilket han gjorde.

Ved mødet udtrykte præsten stor smerte over tingenes tilstand. Kantoren modtog en stor kuvert

med pengesedler - Leo Goldberger husker sin fars ord om, at beløbet var på 20.000 kroner - og fik oplysning om et telefonnummer på en fisker i Dragør, som ville sørge for overfarten. Natten tilbringes i kantorens lejlighed.

Fredag den 1. oktober

Tidligt om aftenen forlod familien deres lejlighed i en taxa og kørte til Dragør. Kort forinden havde telefonen ringet, uden at de havde taget den. Ved ankomsten meddelte fiskeren, at han havde forsøgt at ringe for at fortælle, at sejladsen var aflyst, og at de måtte tage tilbage til lejligheden. De insisterede på at blive i Dragør.

Lørdag den 2. oktober

Ved 22-tiden befinder familien sig på stranden ved Dragør sammen med en gruppe af andre jøder. De vadede ud i det kolde vand til den ventende båd, der skulle føre dem til Sverige. Da de kom ind i svensk farvand, samles de op af en svensk båd. Og hvad Øresunds bølger næppe har hørt tidligere: Kantoren reciterer med høj stemme en

Kantoren reciterer med høj stemme en tak til Gud på hebraisk. De er reddet.

tak til Gud på hebraisk. De er reddet.

Fra Gøteborg og tilbage i København

Under opholdet i Sverige opholder familien sig i Gøteborg, hvor Eugene Goldberger er kantor i synagogen. Sønnen Leo tager dansk studentereksamen ved byens Den Danske Skole i 1945.

I juni 1945 vendte familien Goldberger tilbage til Danmark. Kantoren lånte nogle penge for at tilbagebetale beløbet til præsten. Da han kom for at gøre det, afviste Henry Rasmussen at modtage pengene. Pengene, som var udbetalt, var jo ikke hans.

Familien Goldberger efter tilbagekomsten til Danmark i juni 1945. Til højre Leo, hans mor og lillebror, der ved flugten var tre år gammel og havde fået en sovepille for at holde sig rolig.

Over 200 mennesker var mødt op i LMHs store foredragssal for at tage del i markeringen af de danske jøders flugt til Sverige i oktober 1943.

Bodil F. Skjøtt,
Generalsekretær

En fælles markering af Oktober '43

Mere end 200 mennesker havde søndag den 22. september taget imod invitationen fra Israelsmissionen, Luthersk Missions Højskole og Ordet og Israel til at deltage i markering 70-året for redningen af de danske jøder til Sverige.

Programmet blev afviklet søndag eftermiddag og bestod foruden to hovedindlæg også af en række mindre indslag, som kastede lys over historien og satte ansigter og navne på mennesker, hvis liv også er forbundet med et vigtigt kapitel i vores historie som danskere og som kristne. De to hovedindlæg var dels de jødekristne historie i forbindelse med flugten til Sverige, en historie som indtil nu ikke har fået særlig opmærksomhed, og dels historien om de gemte børn, som indtil for få år siden heller ikke var blevet fortalt. De to historier blev fortalt af henholdsvis Kai Kjær-Hansen og Tove Udsholt.

Et af eftermiddagens korte indlæg blev bragt af Ida Rosvald, som gjorde det på vegne af sin mor, Beth Sørensen. Beth kan i år fejre sin 100 års fødselsdag og bor fortsat i Gilleleje, som hun gjorde det i 1943. Hun var gift med rutebil-Sørensen og husker, hvordan familiens busser under krigen blev brugt til at samle jøder op, når de kom med toget og blev kørt til bl.a. vognmand Kaj Olsen, der var med til at planlægge den videre sejlads til Sverige. Men Beth husker også den dag, hvor det ikke var deres busser, men var tyske lastbiler, der holdt uden for kirken i Gilleleje. Den transport gik ikke ned til havnen, men i stedet syd på til Tyskland. »Det var et svært syn at klare; jeg måtte vende om og gå hjem og vidste jo godt, hvad der nu skete«, slutter Beth sin beretning.

Programmet skulle både markere redningen af de danske jøder, minde om flugten og den smerte og pris, som var forbundet dermed, men dagen blev også brugt til at perspektivere historien og stille skarpt på, hvad det er, vi som danskere og kristne i dag kan og skal gøre for vores jødiske landsmænd.

Men andre oplever reelle problemer. Her i Danmark i 2013!

Perspektivering

Ole Andersen, generalsekretær i Ordet og Israel, sagde bl.a.:

»Dengang i 1943 viste det særlige forhold og kærligheden til Israel sig i, at kristne hjalp jøder med at flygte ud af Danmark for at redde dem. I dag 70 år efter må vi som kristne hjælpe jøder til at kunne leve i Danmark i tryghed og med frihed til at praktisere et jødisk liv.

Det er desværre ikke en selvfølge i 2013. Lad mig give to eksempler:

1) Chikanerier mod jøder

Der er talrige eksempler fra de senere år på, at jøder i Danmark er blevet chikaneret på den ene eller anden måde. Der har været problemer for jødiske børn i skoler på Nørrebro og andre steder. Jøder med kippen er blevet forulempet. Mosaik Trossamfunds statistik fortæller om 40 tilfælde af verbale udfald, hærværk og overfald alene i 2012.

Men problemet er langt større og omfatter rigtig meget, der ikke er med i statistikken: Had-graffiti mod jøder - selv på det lokale bowlingcenter i Frederikssund, hvor jeg kommer fra. Løbesedler, der opfordrer til at dræbe jøder, og modbydeligt hadfyldte udtalelser mod jøder på kommentarsiderne på landets store aviser (f.eks. Jyllands-Posten).

Ikke alle jøder i Danmark føler, at problemet er stort. Nogle føler sig helt trygge. Men andre oplever reelle problemer. Her i Danmark i 2013!

Det må vi som kristne, der på grund af Jesus har kærlighed til Israels folk, være med til at bekæmpe. Ligesom nogle kristne i 1943 kæmpede mod nazisternes aktion mod jøderne.

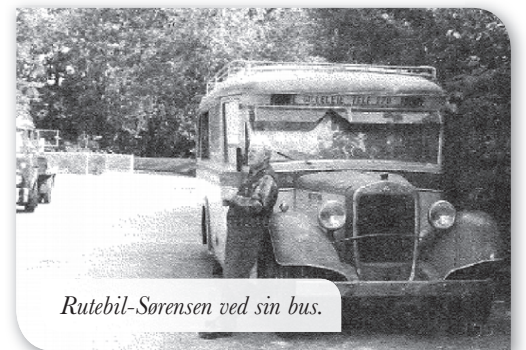
2) Krav om forbud mod omskærelse af drengebørn.

I de senere år er kravet om forbud mod religiøs omskæring af drengebørn vokset stærkt, også i Danmark. For bare en uge siden blev kravet støttet af en af Danmarks mest indflydelsesrige politikere, økonomi- og indenrigsminister Margrethe Vestager fra De Radikale. Det er et krav, der forbyder noget, som Gud for årtusinder siden pålagde Abraham og det jødiske folk at gøre. Det er et krav, der vil gøre det umuligt for jøder, der ønsker at følge en af de vigtigste forskrifter i jødedommen,

at leve i Danmark. I sidste ende er det et skridt i retning af fordrivelse af jøder fra Danmark«.

Nu skal vi være landsmænd

Hitler ønskede et Judenrein Europa, et Europa rensset for jøder, og vi gys, når vi tænker på, hvor langt han kom med sine planer og hvilke metoder han var villig til at bruge for at nå sit mål. Vi er i taknemlighedsgæld til dem i Danmark, som den gang kæmpede imod. I dag bruges der andre metoder i form af chikaner og lovgivning, og målet er måske ikke at gøre Danmark fri for jøder, men hvad gør vi i dag over for holdninger, handlinger og

Rutebil-Sørensen ved sin bus.

måske lovgivning som kan føre til det samme: at jøder oplever Danmark som et land, de ikke længere kan bo i - som jøder? Nu er det vores tur til at være landsmænd over for jøder og andre religiøse mindretal, som oplever at deres frihed til at udøve deres religion indskrænkes.

Dengang i 1943 viste det særlige forhold og kærligheden til Israel sig i, at kristne hjalp jøder med at flygte ud af Danmark for at redde dem. I dag 70 år efter må vi som kristne hjælpe jøder til at kunne leve i Danmark i tryghed og med frihed til at praktisere et jødisk liv.

Redaktør: Morten Hørning Jensen

Bliv abonnent på bladet TEL

... og kom et spadestik dybere i Bibelens verden!

Introduktionstilbud:

Få resten af året til under halv pris: 80, 60, 40 eller 25 kr. - alt efter, hvor mange af årets 4 blade, der er tilbage.

Gå ikke glip af inspiration til din bibellæsning!

Tilmelding på: <http://www.bibelskarkaeologi.dk>

tilbud 80 kr

tilbud 60 kr

tilbud 40 kr

tilbud 25 kr

Rejser med indhold

Israel i efterårsferien 12.-20. okt.
Rejseledere: Ann-Mari og Sten Nielsen

Israel - I Davids og Jesu fodspor 12.-21. okt.
Rejseledere: Hanne og Carsten K. Poulsen

Israel - Efterårsrejse 25. okt.-3. nov.
Rejseledere: Hanne og Leif Toft

Marokko - rejsen til et eventyr 2.-9. nov.
Rejseledere: Cecilie og Peter Nord Hansen

Israel - Bibel- og badeferie 20.-27. feb. 2014
Rejseledere: Mette og Børge Haahr Andersen

Kilimanjaro - toppen af Afrika 13.-23. mar. 2014
Rejseledere: Ninna T. Rasmussen og Selma Schou

Israel - Rundrejse i påsken 13.-21. apr. 2014
Rejseledere: Birgitte & Lars Frølund Kristensen

Rejs selv: Køb flybillet på felixrejser.dk

75 92 20 22

fxr@felixrejser.dk

**felix
rejser.dk**

Mette Lysholm Hornstrup,
tidl. volontør ved Immanuelkirken

Immanuelkirken (tredje del) - vendt ud imod verden

Maduddeling i Levinski Park

Jeg tager bussen fra menigheds-
huset ved Immanuelkirken og
står af i nærheden af »Central
Busstation«. Jeg går gennem om-
rådet ved »Neve Shaanan«, hvor
jeg mest møder mennesker med
afrikansk afstamning. På vejen ka-
ster jeg et blik hen imod Levinski
Park, hvor de fire Missionspilo-
ter fra Danmark, Kirsten, Katja,
Majbritt og Anders lavede og
delte mad ud tidligere på måne-
den til samme gruppe mennesker.
Uddelingen foregik i samarbejde
med »Marak Levinski«, som er
en netværksgruppe, som i 1 ½
år har delt mad ud til trængende
flygtninge i Tel Aviv. Som medstif-
teren af gruppen siger, er vi alle i
Israel flygtninge på en eller anden
vis. Hendes bedsteforældre døde
i Holocaust, hvorefter familien
flygtede til Israel, og hun ser det
derfor som naturligt at hjælpe an-
dre i samme situation.

Maduddelingen startede ved, at
hun satte sig i parken med sin sup-

»Marak Levinski«
har også andre
drømme for frem-
tiden - bl.a. at
skabe et hus for
flygtninge, hvor
de kan komme og
spise, sove, vaske
tøj og opholde sig.

pegyrde og delte mad ud til folk.
Det udviklede sig hurtigt, efter at
en af hendes venner oprettede en
facebookgruppe, hvor alle kunne
byde ind med frivilligt at lave og
uddele mad. Snart uddelte man
omkring 800 portioner mad hver
aften udover madposer til familier
og uddeling af tøj og tæpper. Nu
har situation imidlertid ændret sig
- nogle flygtninge er blevet sendt
tilbage til deres hjemland (særligt
sudanese), og nogle får mad på
andre måder, så i øjeblikket fo-
kuseres der på at hjælpe familier
og støtte private børnehaver med
flygtningebørn. »Marak Levinski«
har også andre drømme for frem-
tiden - bl.a. at skabe et hus for
flygtninge, hvor de kan komme og
spise, sove, vaske tøj og opholde
sig, da de ikke har ret til at benytte
byens øvrige væresteder, som kun
er for israelske statsborgere.

Børnehaver med store udfordringer

Snart er jeg fremme ved »Mesila«
(Aid and Information Center for
the Foreign Community and the
Refugees) - en organisation, som
arbejder for bedre vilkår for flygt-
ninge og immigranter. Udover
bl.a. at drive et rådgivningskontor,
en klinik for akutte helbreds-
mæssige problemer, et bibliotek og en
skole arbejder de også politisk for
at gøre enkeltpersoner samt rege-
ringen opmærksomme på denne
gruppes oversete behov. Organi-
sationen er oprettet og støttet af
kommunen, men lever alligevel
for en stor del af donationer.

På kontoret møder jeg Noa, som
arbejder med pædagogisk træning
i de omkring 50 private børne-
haver, som Mesila også støtter.

Sammen med missionspiloterne
besøgte jeg i maj en af disse bør-
nehaver, hvor missionspiloterne
med indsamlede midler fra Dan-
mark donerede legetøj, inventar
og penge til den pædagogiske træ-
ning.

Der er mange udfordringer at
tage fat på i disse børnehaver: Lo-
kalerne er for små og ikke egnet
til formålet, børnehavederne
er ikke pædagogisk uddannet og
er fx ikke opmærksomme på at
lære børnenes navne, at have fy-
sisk kontakt med børnene og at
lave en struktur for dagen. De har
heller ikke viden om, hvordan de
skal aktivere børnene og sørge for,
at de udvikler sig alderssvarende.
Oftentimes bliver babyerne i deres vug-
ger hele dagen, da der kun er få
voksne til mange børn. Mesilas
støtte og pædagogiske træning
er med til at ændre på disse for-
hold, og i den børnehaver, som vi
besøgte, var de små børn ude at
krybberne, og de store børn sad
og legede - med Lego!

Donation fra DK gør en konkret forskel

På denne dag med Noa kører vi
sammen ud til en børnehaver for
at se de ting, de har fået via mis-
sionspiloternes indsamlede mid-
ler: opbevaringsbokse til legetøj;
et gulvtæppe til de små børn, så
de ikke skal ligge på det bare gulv;
babylegetøj samt stole og borde så
børnene kan spise organiseret og
på samme tid og lære at spise selv
frem for at blive madet én for én.
Vi bliver mødt af glade børn, som
utroligt gerne vil have kontakt og
fotograferes. Selvom denne bør-
nehaver er knyttet til Mesila, spe-
kulerer jeg på, hvor meget dagslys,
frisk luft og nærhed disse børn op-
lever på en dag.

Missionspiloterne Kirsten og Katja deler mad ud i Tel Aviv
under deres ophold i foråret.

Oftentimes bliver baby-
erne i deres vugger
hele dagen, da der
er få voksne til
mange børn. Mesila's
støtte og pæda-
gogiske træning er
med til at ændre
på disse forhold.

Kirkens muligheder for engagement

Formålet med at skabe disse
kontakter til Marak Levinski og
Mesila har udover at kreere et
meningsfuldt program for Mis-
sionspiloterne været at kortlægge
(nogle af) de sociale og basale be-
hov i Tel Aviv, da Immanuelkirken
gerne vil engagere sig i noget ek-
sisterende socialt/diakonalt arbej-
de. Det har været en længere pro-
ces at finde frem til organisationer
eller netværk, kirken kan samar-
bejde med, men nu står vi med

flere muligheder for engagement:
frivillige i børnehaverne, indsam-
ling af mad, tøj og ting til familier,
donationer til pædagogisk træning
i børnehaverne, måske engelskun-
dervisning samt være til rådighed
hvis der opstår akutte behov for
ting, tøj og lignende til familier
eller børnehaver. Her i efteråret
skal det besluttes hvad og i hvilket
omfang, kirken, dvs. volontører og
folk fra menigheden, skal gå ind i
arbejdet.

Social ansvarlighed

Mødet med de mange forskellige
trængende mennesker og hjælpe-
organisationer i Tel Aviv har fået
mig personligt til at overveje, hvor-
dan vi i den enkelte kirke og som
privatpersoner kan tage et socialt
ansvar i det område, vi hver især
bor i. Selvfølgelig er behovene her
nogle andre, men der er helt sik-
kert behov. Jeg har mødt mange
mennesker, som bruger meget af
deres fritid, og til dels penge, på
at gøre noget for mennesker i nød.
Det er opmuntrende - og inspire-
rende!

Kontraster, katolsk kitsch - og kærlighed

Niels Sørensen, sommervikar
i Immanuelkirken, Jaffa

I tre uger var jeg sommerafløser
for den danske præst i Immanuel-
kirken i Tel Aviv. Ud over at vande
blomsterne på præsteboligens al-
tan bestod opgaven i at hjælpe ved
gudstjenesterne lørdag og søndag
samt et åbent hus-møde torsdag

aften. Resten af tiden var jeg tu-
rist sammen med min kone. Skal
oplevelserne fra vores første besøg
i Israel og Palæstina sammenfat-
tes kort, er det *kontrasterne*, der står
som overskrift.

Kirke med kontrast

Udvendig står Immanuelkirken
og menighedshusets charmerende
byggestil i stærk kontrast til de
mange u-charme-
rende betonblokke og skyskrabere
i Tel Aviv. Indvendig oplevede vi en
stærk og kontrast-
fyldt blanding af
mennesker fra al-
le verdensdele og
alle samfundslag.
Det kom tydeligst
frem ved kirkekaf-
fen efter gudstje-
nesterne: Der er
den psykisk uli-
gevægtige mand,

der lige skal have melodien fra en
Botswanasang indsunget på sin
båndoptager, mens jeg tager præ-
stekjolen af i sakristiet. Og umid-
delbart efter i forhallen er det den
nigerianske ambassadør, der ven-
ter og gerne lige vil hilse på. Der
er også flygtningen fra Sydsudan,
den skotske præst, der har arbej-
det med kirkeplantning i Frankrig,
den tyske pige, der studerer mi-
krobiologi og...

Rækken af spændende mennesker
med hver deres unikke historie sy-
nes uendelig. Og rækken af kon-
traster fuldendes en søndag, da
jeg snakker med en gruppe hol-
landske kristne, der som volontør-
er gav en hånd med - på Israelske
militærbase!

Et land af kontraster

Rundturene som turist står også i
kontrasterne tegn. For eksempel i
Church of All Nations (Alle Nati-
oners Kirke), når en religiøs kvin-
de knæler hengivent i bøn med

hænderne strakt i vejret. Hendes
knælende nabo har også hænder-
ne i vejret - med en stor iPad for at
tage fotos. Så var der kontrasten
mellem stilheden til eftertanke i
Gordons gravhaver og på vandretu-
rene på Jesus-stien i Galilæa - i
modsatning til al trængslen og
alt det katolske kitsch i grav- og
fødselskirken. Og der er kontra-
sten mellem de store gamle sten
i grædemuren og den nyopførte
betonmur på de palæstinensiske
områder. Og mellem de mange
modebutikker med kreativt design
og de ortodokse jøder i usmarte
overfrakker og hatte fra en svun-
den østeuropæisk fortid. Mellem
den yngre ortodokse jøde fra New
York, der var bange for at overtræ-
de faste ved at få en dråbe vand på
sine læber, og den kvindelige rab-
biner, som vi snakkede med efter
sabbatgudstjenesten i synagogen
i Jaffa, og som tydeligvis blandede
new age-elementer sammen med
mere traditionel jødisk tro.

Kærlighedens kontrast

De mange kontraster gør Israel
til et spændende land at besøge.
Men det er ikke landet eller de så-
kaldt hellige steder, der har sat sig
på min nethinde som den største
åndelige oplevelse. Det har me-
nigheden i Immanuelkirken deri-
mod. Den består af en meget bro-
get skare mennesker med yderst
varierende teologiske opfattelser
og store forskelle i social og men-
tal status. Nogle i menigheden
kæmper tydeligvis med psykiske
problemer, andre er velfungeren-
de og læser ph.d. eller lignende på
universitetet. Men vi oplevede, at
man prøver at møde hinanden i
en atmosfære af omsorg, kærlig-
hed og overbærenhed. Det blev
for mig et konkret og stærkt vid-
nesbyrd om, at der i Guds me-
nighed skal være plads til alle, og
at menigheden i Tel Aviv på en
særlig måde formår at rumme en
dejlig kontrastfyldt blanding af
mennesker.

For Niels var det primært de mange kontraster,
han oplevede i Israel, som gjorde størst indtryk.

Jøder mødte Jesus i Moskva!

Arne Pedersen,
kommunikationssekretær

Stemningen i rummet er let. Folk griner højlydt, klapper hinanden på skulderen og snakker lystigt med hinanden. Man skulle ikke tro, at Maxim, lederen af Jews for Jesus i Moskva, lige har fortalt, hvad vi skal passe på, når vi går på gaden for at evangelisere:

Politiet har både beføjelser til at flytte os til et andet sted - og til at tilbageholde os, hvis der indgives klager. Derudover er der den åbenlyse trussel fra de stadigt voksende højreradikale grupper. De ortodokse kristne er heller ikke vilde med, at vi er på gaden. Det virker ikke som om, der er mange venner derude - på gaderne i Moskva.

Alligevel er Peter Bach Nikolajsen og jeg taget til Ruslands hovedstad i 12 dage for at stå sammen med vores brødre og søstre fra Jews for Jesus i det tidligere Sovjet om at række evangeliet om Jesus tilbage til den jødiske befolkning her. I de 10 dage kampagnen varer, er det vores mission at gøre spørgsmålet om, hvem jøden Jesus er, til et uundgåeligt emne for de jødiske moskovitter.

255.000 traktater blev der uddelt, og der blev indhentet kontaktoplysning på næsten 1000 mennesker, hvoraf 541 var jøder. 70 mennesker tog en aktiv beslutning om at begynde at følge efter Jesus. Heraf var 38 jøder. Fantastisk at være en del af!

Begyndte ved at smugle traktater

Arbejdet i Moskva blev startet af Avi Snyder i 1993, hvor han, Ruth Rosen og to andre smuglede 20.000 traktater ind i det nyligt opløste Sovjetunionen. De tog ind til Den Røde Plads og begyndte at dele traktater ud. De fire stod i en samlet gruppe, og det var politiet ikke så vilde med. »De spredte os fire ud på pladsen, men det gjorde slet ikke noget«, smågriner Avi, »for på den måde blev vi meget mere effektive i at dele traktaterne ud«.

I dag ledes arbejdet i Moskva af Maxim. Han havde en lovende akademisk karriere med en prisvindende doktorgrad i atomfysik, da han kom til tro på Jesus og om lagde sit liv til at have fokus på at

fortælle andre mennesker om Jesus. En sen aften efter dagens arbejde er udført, og traktataskerne til næste dags fremstød på gaden er pakket, fanger jeg Maxim på kampagnekontoret. Han ser træt ud, men lyser op i et forløsende og begejstret smil, da jeg spørger ham om, hvordan han kom til at arbejde for Jesus for Jews for Jesus: »I 1993 fandt jeg en traktat på gulvet i metroen. Jeg læste den og syntes, den var spændende, så jeg kontaktede det nummer, som stod bag på«. Maxim kom på den måde i kontakt med Avi Snyder, og med tiden fik Avi et kontor i samme bygning, som Maxims kirke. Avi udfordrede kirken til jødemission. »Jeg tænkte, at jeg jo var jøde, og derfor var det meget naturligt for mig at svare på dette kald«, fortæller Maxim, som allerede var en del af staben i kirken. I 1998 blev han en del af staben i Jews for Jesus og har været leder af afdelingen siden 2003.

I 1993 fandt jeg en traktat på gulvet i metroen. Jeg læste den og syntes, den var spændende, så jeg kontaktede det nummer, som stod bag på.

Politieskorte på Den Røde Plads

Og når man har sådan et arbejde, er man nødt til både at besidde god humor og kreative evner, hvilket vi da også fik et eksempel på undervejs i opholdet. Inden kampagnen havde man ansøgt om at lave en offentlig forsamling på Den Røde Plads midt i Moskva. Den ansøgning blev afvist. Men hvad gør man så, når man som organisation lever af at være synlig i gadebilledet? Så slår man to fluer med et smæk og arrangerer en guidet tur gennem Moskva. Det gik ikke helt stille af sig. Efter kun ca. to minutter blev vi antastet af politiet første gang, som spurgte, hvad vi lavede. De formil-

des i første omgang af svaret om, at vi skam blot var på sightseeing. Anden gang vi gjorde et stop, blev vi igen antastet og denne gang med formaningen om, at vi ikke måtte gøre det, vi gjorde. Maxim spurgte med påtaget undren: »Skal man virkelig søge om tilladelse til at lave en sightseeing?«. Det skulle man naturligvis ikke. Alligevel besluttede politiet at give os en eksklusiv eskorte, da vi nærmede os Kreml og Den Røde Plads. Det var stille og roligt og uden dramatik. Efter at ekskursionen over Moskvas indre bydel var afsluttet ved indgangen til Kreml, sagde politiet pænt farvel til os og ønskede os en fortsat god tur.

Hændelsen er et ganske sigende eksempel på de forhold, Jews for Jesus arbejder under i Moskva, og hvor kreative de er, når de skal »løse udfordringerne«.

Det kristne liv blev et vidnesbyrd

Selvom sprogbarrieren var massiv, og hverken Peter eller jeg kan læse endside tale russisk, var der dog en lille håndfuld af dem, som var med, som kunne engelsk. De havde alle spændende historier at fortælle.

En af dem er Igor, som er født og opvokset i Odessa i Ukraine. Hans mor og far var ateister, men alligevel havde Igor en fornemmelse af, at der stod en Skaber bag ved både ham selv og det, han så omkring sig. Hans første møde med kristne skete, da han kom i militæret. Han lagde mærke til, at de levede et anderledes liv end alle de andre. De brugte ikke et vulgært sprog, jagtede ikke piger og drak ikke så meget alkohol som de andre. Det helt afgørende indtryk kom, da de skulle sendes i krig. De kristne nægtede at bære våben, og det gjorde et stort indtryk på Igor, at man kunne tro så meget på noget, at man kunne modstå både trusler om ydmygelse og fængsel. Efter at have overstået sin militærtjeneste på tre år vendte han hjem til Odessa. Her fandt han en dag noget materiale fra Jews for Jesus i sin postkasse. Han mødtes med en missionær fra organisationen, og i begyndelsen af januar 1995

Denne sommer blev spørgsmålet om, hvem jøden Jesus er et uundgåeligt emne for jøder i Moskva. Her er det en ortodoks jøde som er på vej op fra metroen og Larissa står klar med en traktat.

besluttede han sig for at følge efter Jesus. Siden har han arbejdet for Jews for Jesus. Først som volontør og senere var han med til at begynde arbejdet i Dnepropetrovsk og blev siden leder af afdelingen i Moskva. I 2003 vendte han og familien tilbage til Odessa, og i dag er han viceleder af Jews for Jesus' arbejde i Ukraine og Rusland.

Jeg sagde til mig selv, at hvis han nogensinde tilbød mig en traktat, ville jeg ikke tage imod den...

Den skøre mand med traktaterne

En anden er Nadja, som bor i Moskva og er tidligere missionær hos Jews for Jesus. Hun møder ind hver dag for at hjælpe os med de praktiske ting. En dag hvor vi alligevel skal ud at handle, spørger jeg hende, hvordan hun kom til tro. Hendes historie begynder, da hun går på universitetet for at uddanne sig til arkitekt. Hver eneste dag ser hun det, som hun betegner som »en skør mand«, der står og deler traktater ud. »Han havde en lille kasket på og så fjollet ud«, smiler Nadja. »Jeg sagde til mig

selv, at hvis han nogensinde tilbød mig en traktat, ville jeg ikke tage imod den«, fortæller hun videre. Men det skete aldrig. Selvom Nadja gik forbi ham hver dag i en uge, tilbød han hende aldrig en traktat. Til sidst blev hun så sur, at hun selv gik over til ham og rev en ud af hånden på ham. På den måde kom hun i kontakt med Avi Snyder og Jews for Jesus. »Den skøre mand« fortalte hende om Jesus, som hun kom til tro på.

Udfordrer bekvemmeligheden

Det, som er så godt ved Jews for Jesus, er, at de udfordrer min bekvemmelighed. Personligt er jeg vokset op i en missionskultur, som har fortalt mig, at det også er mission at gå på café, i biografen og til fodbold med sine ikke-kristne venner. Det er jeg for så vidt enig i, men hvad hvis man har siddet på caféen i så lang tid, at det pludselig er blevet ubekvemt at sige: »Jesus«. Hvad hvis vi aldrig når til ham, som det hele drejer sig om?

Så vel blev jeg i Moskva en masse oplevelser rigere og klogere på, hvem det er Israelsmissionen samarbejder med. Men først og fremmest er jeg taget hjem med en ny passion for altid at udfordre mig selv og min næste på spørgsmålet: »Hvem mener du, Jesus er?«.

Her giver Igor én af de i alt 255.000 traktater, som blev delt ud på de 10 dage kampagnen varede. Næsten 1000 mennesker gav deres kontaktoplysninger.

Gadeevangelisation giver anledning til flere gode samtaler. Her er det Maxim, lederen af Jews for Jesus i Moskva, som er dybt engageret med at fortælle evangeliet.

Lad os så evangeliet generøst!

✡ *Cæcilie Hoffmann,
volontør med Jews for Jesus
i Budapest*

»Szia!« betyder hej på Magyar, som tales i Ungarn. Det har jeg godt nok sagt mange gange i løbet af de godt to uger, jeg var af sted på Budapest-kampagnen med Jews for Jesus i august. Kombineret med et imødekommende smil og en traktat, naturligvis. Og det var ikke få traktater, vi fik delt ud på gaden. Små stykker papir

med evangeliet fortalt på en kreativ måde, som får folk til at tænke. Nogle kaster et blik på deres traktat med et forurettet »Handler det her om Gud!?» og ruller frustreret med øjnene. Andre griner lidt og spørger ind til kombinationen af jøder og Jesus, som de synes, lyder meget paradoksalt. Nogle signalerer irritation over, at vi stadig ikke er gået hjem, men endnu står der på gadehjørnet og derved tvinger folk til at tage stilling til budskabet på vores t-shirts: »Jøder for Jesus«. Efter 14 dage med os i gadebilledet må det også være svært at

forholde sig komfortabelt neutral, tænker jeg.

At være udsendt med Jews for Jesus er noget specielt. Der er en dyb seriøsitet over organisationens arbejde. En bevidsthed om vigtigheden af punktlighed, udholdenhed, bøn og fundering i skriften. Og fokus på kvantiteten i missionsarbejdet ikke mindst - måske et overset perspektiv, i hvert fald af mig. Med mig fik jeg denne »lignelse«: Hvilken fornuftig landmand (sædemand) spankulerer rundt på sin mark i flere dage og

overvejer, på hvilken kvadratmeter, det mon er bedst at så, for derefter at knæle ned og omhyggeligt plante ét enkelt frø, for efterfølgende at sidde med en kop kaffe, stirre på jorden, og regne med, at han får en kæmpe høst i år? Nej, sådan bærer ingen fornuftig sædemand sig ad! Det er vigtigt, at vi ikke er kræsne, tøvende og alt for spekulative med hvor og til hvem, vi fortæller evangeliet. For

Cæcilie og teamlederen, Greg, på vej i metroen i Budapest.

kun Gud kan se, om et menneskes hjerte er åbent for Ham. Vi skal fortælle det gode budskab til så mange som muligt. Dette, og en masse andet godt, fik jeg med mig fra Budapest.

DERFOR SKAL DU BLIVE MISSIONSPILOT

✡ *Majbrit Munk Madsen*

Eventyr.
Gud.
Kulturforståelse.

Livet som missionspilot kan anbefales! Det er sikkert og vidst at du vil få rykket dine grænser og blive udfordret intenst både åndeligt, personligt og socialt.

For mig har disse tre måneder været de mest intense i mit liv. Jeg tror nærmest ikke det er muligt at vælge et program, hvor du kommer til at opleve mere, end her. Du er skiftevis både elev, gade-evangelist, turist, missionær og volontør - et super godt mix, hvor du får oplevet dig selv og Gud på, hvad jeg kun kan tænke som den bedst mulige måde.

Vi oplevede de bibelske steder, kulturen på en dybdegående måde, konflikten fra begge sider - vi fik virkelig at se, hvor komplekst det er, og ikke mindst fik vi Gud at se; Hans virkelig alsidige og varierede måde at arbejde gennem mennesker og organisationer og gennem os.

Udfordring!

Som missionspilot får du smidt en helt masse indtryk, opgaver og udfordringer i hovedet - mange flere end en almindelig volontør eller turist. Dette er det fede, men også det hårde. Der er ikke på noget tidspunkt en helt almindelig hverdag med faste tider og rutiner. - derfor er det en fordel at være impulsiv, frisk på eventyr og bare lidt udadvendt. Det er virkelig ikke tre måneder af den lette slags, du bliver udfordret og det i høj grad.

Indholdet

Som missionspilot tager du rundt til meget forskellige organisationer - for det meste en ny hver uge. Her møder du nye seje mennesker,

som du har mulighed for at blive udfordret og lære nyt af. Samtidigt hjælper du til på forskellige måder de forskellige steder, det kan være praktisk arbejde, gademission, sang, drama, lege i børneklubber, holde andagter og fortælle vidnesbyrd. Altså alt muligt af hvad man kan bidrage med og hvad der er brug for. Dette giver et indblik i de mange forskellige måder man kan tjene på og drive mission på. Du kommer derudover med på alverdens ture, som den danske kirke/israelsmissionen arrangerer. Du skal ikke selv planlægge det, og det er inkluderet i prisen. Du kommer ud og se landet både historiske, bibelske og naturskønne steder.

Du vil opleve at blive udmattet, begejstret, rørt i dit hjerte, overvældet, overrasket, forandret, fornyet og måske forvandlet. Du vil, hvis du giver dig selv og Gud lov, opleve Guds arbejde både i og

omkring og gennem dig, og højst sandsynligt se nye sider af ham og dig selv. Dette var i hvert fald hvad jeg oplevede.

Missionspiloter bliver sendt ud hvert halvår. I foråret 2014 er de 6 pladser allerede fyldt, men der er åben for tilmelding til efteråret 2014. Se mere på:
www.missionpiloter.dk

PETER FEJLEDE - MEN VAR HERRENS TJENER

✡ *Poul Kristensen,
ungdomssekretær*

Der er få personer i Bibelen, der er så brugt til at spejle vores utilstrækkelighed, som Peter. Og med god grund, for Peter var en del af inderkredsen omkring Jesus, måske den discipel, som stod Jesus nærmest. I hvert fald er det ham, Jesus giver løftet om at blive kirkens klippe.

Men Peters ambitioner og stædighed ender med at stå i vejen for, at han kan blive netop det. For nok havde Jesus tænkt sig at starte en bevægelse, men det var ikke en bevægelse, som Peter ville have udtænkt den.

Peter ønskede storhed og berømmelse, men i den bevægelse, Jesus startede, var den største den, der tjente, og lederen endte med at give sit liv for dem, han ledte. Det forstod Peter ikke; han fejlede gang på gang, og Jesus rejste ham op igen.

Det hele endte med, at da Jesus blev dømt til døden, fornægtede Peter ham tre gange i ypperste-

præstens gård. Eller rettere sagt: Det endte ikke her, men måske var dette punkt, hvor Peter var allermest nede, netop en ny begyndelse for ham.

For her blev det sidste håb om at gøre Jesus til Messias på Peters måde brudt; her gik alle forestillinger om, hvordan han selv kunne blive en konge i Guds rige i stykker - og først her kunne han for alvor tage imod den måde, som Jesus ville være Messias på og være en leder, som tjente dem, han ledte.

Efter opstandelsen, da Peter og Jesus går sammen på stranden af Genesaret Sø, genindsætter Jesus

Peter i den samme tjeneste som kirkens klippe, som han allerede havde fået før. Og da pinsedag kom, stod Peter frem som leder af discipelflokken.

Han var blevet formet gennem sin egen utilstrækkelighed til at lægge sine egne ambitioner bag sig og tage Jesu tjeneste på sig med autoritet fra ham.

Mit gæt er, at vi har lettest ved at sammenligne os med den første del af Peters vandring, hvor han falder, og Jesus rejser ham op igen - og den del viser os, hvor stor Jesu nåde og tålmodighed er. Men der er mere at sige! For Peter kom ikke bare med i Guds rige på det

Peter angredet dybt efter fornægtelsen af Jesus, som det her skildres i *The Passion of the Christ*

yderste mandat, men han fik en central placering i Guds plan for verden.

Tør vi også leve os selv ind i den del af Peters historie? Vi skal selvfølgelig ikke alle lede Guds kirke, men tør vi tro på, at Gud ikke blot tilgiver os, men også giver os kraft og autoritet til at tjene ham der, hvor vi er? Peters historie viser os, at det er fejlbarlige mennesker som ham, Jesus ønsker som sine tjenere!

VOLONTØRMULIGHEDER I 2014

NEW YORK

Tidspunkt:

Sommeren 2014, juni-juli.

Pris: 9500 kr.

Varighed: ca. 4-5 uger.

Vi søger: Stewards til den store, årlige sommerkampagne i NY. Du kommer til at bo midt på Manhattan og oplever »The Big Apple« på nærmeste hold, mens du er en del af et internationalt fællesskab, der ønsker at nå ud med budskabet om Jesus til utallige jøder og andre i NY.

CASPARI CENTER

Tidspunkt:

Forår/Efterår 2014.

Pris: 19.500 kr. (alt inkl. + lommepenge på ca. 1500 kr. pr. mdr. Man sørger selv for kost)

Varighed: ca. 6 mdr.

Vi søger: En eller flere personer, der vil arbejde på caspari center, der er et center for bibelundervisning og lederuddannelse af messianske jøder

og arabiske kristne. Som volontør vil du komme til at hjælpe i receptionen og på biblioteket. Der er mulighed for studieophold.

MEET THE PEOPLE

Tidspunkt: 6 mdr., typisk med udrejse i februar el. august 2014.

Pris: 19.000 kr. (alt inkl. + lommepenge på ca. 900 kr. pr mdr.)

Vi søger: Volontører, der ønsker at opleve Israel gennem fast bopæl i Jerusalem og møde den mellemøstlige kultur og de lokale på nærmeste hold gennem socialt arbejde på fx handicapinstitutioner, hospitaler, plejehjem eller lign. Vi tilpasser det om muligt gerne dine ønsker.

PRAKTIK

Tidspunkt: 6 mdr., typisk med udrejse i februar el. august 2014.

Pris: 20.000 kr.

Vi søger: Pædagog-, diakon- eller socialrådgiverstuderende, som

har lyst til at bruge en praktik på at rejse til Israel. Vi finder et spændende og relevant praktiksted i samarbejde med dig, som både matcher din uddannelse og giver dig mulighed for at opleve hverdagen i Israel.

MISSIONSPILOTER

Tidspunkt: 3 mdr. med begyndelse i februar og september 2014 (forårsholdet er fuldt, men der er stadig plads på efterårsholdet).

Pris: 22.500 kr. (alt inkl.).

Vi søger: Unge som vil udfordres på mission. Du indgår i et team på 5-6 personer, som besøger forskellige organisationer i Israel, som er i mission på forskellige måder, krydret med undervisning om mission og kristendommens jødiske rødder.

FALL FUEL 2013: HERRENS TJENER

Efterårsstævne i IU 25. - 27. oktober

Årets tema i Israelsmissionens Unge er »Herrens Tjener«, og det kommer til at danne rammen om dette års Fall Fuel, som finder sted den 25-27. oktober i Spejderhytten Kollen i Hørning tæt på Århus.

Fall Fuel er din mulighed for at lære IU bedre at kende, møde gamle volontørvenner, møde nyligt hjemvendte volontører og tune ind på, hvad der sker i IU lige nu. Her vil du have

mulighed for at fortælle dine gode historier og høre, hvad andre har oplevet på ture med IU rundt i verden.

Vi skal være sammen om at fejre IUs årlige lejr med shabbatmåltid, god undervisning ved centrale personer i Israelsmissionens Unge og lovsang, hygge, spændende aktiviteter - alt sammen med centrum i at lære mere om, hvad det vil sige at være Herrens Tjener.

Fall Fuel er gratis for volontører, som er kommet hjem i løbet af det

seneste år, så weekenden er perfekt som reunion for jer, der har været afsted for nylig.

Vi glæder os til at være sammen med gamle og nye IU'ere til et brag af en fest!

Programmet kan ses

på ung.israel.dk

Sted: Spejderhytten Kollen
Jeksendalvej 44A
8362 Hørning

Priser:

Hele weekenden:
IU-medlemmer: 200 kr.
ikke-medlemmer: 250 kr.
En familie (to voksne og x antal børn): 400 kr.
Børn over 10 år: 100 kr.
Dagspris: 150 kr.
Lørdag aften: 50 kr.
eller et IU-medlemskab til 75 kr. pr. år

Tilmelding:

Du tilmelder dig ved at indbetale til IU:
reg. nr. 9743 og
konto 0016529907,
mrk. »Fall Fuel 2013« og »dit navn«. Når dette er sket, er du tilmeldt.

Tilmeldingsfrist:
fredag d. 18. oktober

SES VI?

NYTTIGE INFORMATIONER

Israelsmissionens Unge
Torvet, Katrinebjergvej 75,
8200 Aarhus N
Tlf. 7356 1270 | <http://ung.israel.dk>

Ungdomssekretær: Poul Kristensen
UNGE@israel.dk | Tlf. 3029 2075

Volontørkoordinator Lise Søndergaard | IU@israel.dk

IU-formand: Peter Bach Nikolajsen | peterbach30@hotmail.com

Kommunikationsmedarbejder: Peter Kobbersmed

Kaptajn for Missionspiloter i DK:
Kent Bech Rasmussen | missionspiloter@israel.dk
Eventkoordinator: Peder Ravn | EVENT@israel.dk
Projekter: Meet The People | Musalaha
Studentarbejde i KFS/IFES | Jews For Jesus
Giv en gave til IU på konto: 9743 0016529907